

Tadeusz Pawluk

"Ephémérides Liturgicae", r. 1965 i 1966

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 10/3-4, 382-386

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EPHEMERIDES LITURGICAE

Vol. 79 (1965), fasc. 1:

Martimort A., *Adaptation liturgique*, s. 3—16.

Autor w pierwszej części swej pracy daje krótki komentarz do tych artykułów soborowej Konstytucji o Liturgii św., które mówią o przystosowaniu liturgii do tradycji i ducha danego narodu. Konstytucja o Liturgii św. przewiduje podwójny stopień przystosowania: zwyczajny, przewidziany z góry w prawie, oraz wyższy, niejako „kwalifikowany“, który zachodzi w przypadku zatwierdzenia tegoż przystosowania przez Stolicę Apostolską na specjalny wniosek Konferencji Biskupów danego terytorium. W dalszej części pracy Autor ukazuje kryteria, na których powinno opierać się przystosowanie liturgiczne. Liturgia posiada elementy, które zawsze i wszędzie powinny być jednakowe i niezmiennie, ale posiada też i takie, które z uwagi na okoliczności miejsca i czasu mogą być zmienione. W końcu Autor przestrzega przed niebezpieczeństwami, jakie mogą grozić na skutek zbyt pochopnie przeprowadzonych przystosowań liturgicznych.

Becker H., *Reform des Ferialpsalteriums. Ein Diskussionsbeitrag*, s. 17—54.

Autor zajmuje się reformą przyszłego brewiarza. Naprzód ukazuje psalterz od strony teologicznej. Następnie każdą godzinę brewiarzową rozważa w świetle tradycji liturgicznej, przedstawia jej aspekt pastoralny z dzisiejszego punktu widzenia, oraz wysuwa konkretne propozycje dotyczące podziału psalmów na poszczególne godziny kanoniczne. Autor uwzględnia dwie możliwości: zatrzymanie w psalterzu 150 psalmów, albo zrezygnowanie z psalmów trudniejszych lub mniej nadających się na modlitwę dla chrześcijan. Laudesy i nieiszpory powinny jednak zawierać psalmy dobrane, najbardziej nadające się z punktu widzenia dydaktycznego i duszpasterskiego, gdyż godziny te mogą być odprawione z udziałem wiernych.

Proponowany przez Autora cykl nowego psalterza mogłby obejmować 4 lub 2 tygodnie. Z zasady każda godzina brewiarzowa posiadałaby 3 psalmy. *Completorium* mogłoby być podwójne: *Completorium minus* — przeznaczone na niedziele i święta, oraz *Completorium minus* — przeznaczone na inne dni, które w miejsce 3 psalmów miałyby tylko kantykt Symeona.

Załączone tabele i schematy czynią zagadnienie bardzo przejrzystym. Ar-

tykuł wnosi wiele cennych myśli i uwag, które z pewnością zostaną wykorzystane przez pracujących nad odnową brewiarza.

Ponadto omawiany zeszyt zawiera zasługujące na uwagę mniejsze prace i sprawozdania:

- Pascher J., *Zur Frühgeschichte des römischen Wochenpsalteriums*, s. 55—58;
 Dell' Oro F., *Catalogus antiquorum fontium liturgicorum*, s. 58—66;
 Puschmann B., *Tertius Congressus liturgicus Germaniae*, s. 67—70;
 A.P., *XV Settimana liturgica nazionale italiana*, s. 71—74;
 F., *In memoriam P.G. Ellard*, s. 74—75.

Fasc. 2:

Oury G., *Psalmum dicere cum Alleluja*, s. 97—108.

Wyrażenie „Psalmum dicere cum Alleluja“ jest często spotykane w dawnych dokumentach liturgicznych. Autor w oparciu o różne źródła liturgiczne rzymsko-gallikańskie, hiszpańskie i ambrojańskie podaje właściwe znaczenie tego wyrażenia. Liturgiczne śpiewanie psalmów z Alleluja sięga prawdopodobnie VI wieku.

Gamber K., *Ist der Canon-Text von „De Sacramentis“ in Mailand gebraucht worden?*, s. 108—116.

W artykule poruszona jest sprawa autorstwa dzieła „De Sacramentis“. Dzieło to zwykle się przypisywać św. Ambrożemu, arcybiskupowi Mediolanu. Autor artykułu stwierdza, że św. Ambroży nie może być uważany za autora powyższego dzieła, gdyż tekst kanonu mszalnego cytowany w tymże dziele był nieznany pod koniec IV wieku w północnej części Italii, a więc w czasach i na terytorium św. Ambrożego. Nie jest też trudno wykazać na podstawie dzieł św. Ambrożego, że w tym czasie był w użyciu jakiś mszał gallikański. Tekst kanonu mszalnego cytowany w „De Sacramentis“ pochodzi z liturgii afrykańskiej.

Fasc. 3:

Bastiaensen A., *Interprétation de quelques oraisons du Missel romain*, s. 169—181.

Autor zajmuje się interpretacją trzech modlitw mszalnych: *Quod ore sumpsimus...*, *Excita, domine...*, *Accepta tibi, sit...*; stara się ukazać właściwy sens niektórych wyrazów występujących w modlitwach Mszału rzymskiego.

Braga C., *In ritum concelebrationis*, s. 219—235.

Praca jest komentarzem do nowego obrzędu koncelebry, promulgowanego dekretem ogólnym św. Kongregacji Obrzędów z dnia 7 marca 1965 r.

Fasc. 4—5:

Feder J. — Danchin M., *Choix de lectures pour la liturgie dominicale*, s. 249—316.

Autorzy przedstawiają wybrane przez siebie teksty Pisma św., które można wykorzystać w niedzielnej liturgii słowa Bożego lub innych uroczystych nabożeństwach odprawianych bez kapłana. Cykl czytań jest trzyletni. Na każdą niedzielę są dobrane teksty z Pisma św. Starego Testamentu, Listów Apostolskich i Ewangelii.

Dokonany przez Autorów wybór lektury Pisma św. jest szczególnie przydatny dla katechistów na terenach misyjnych.

P a s c h e r I., *De Psalmodia Vesperarum*, s. 317—326.

Artykuł jest poświęcony historii psalmodii nieszpornej; ukazuje wiele ciekawych szczegółów interesujących liturgistów.

L e c l e r c q J., *Prières médiévales pour recevoir l'Euchariste, pour saluer et pour bénir la croix*, s. 327—340.

Treścią artykułu są modlitwy używane w okresie średniowiecza, które zawiera *Codex Antissiodorensis 25* z XI—XII wieku. Modlitwy te pochodzą częściowo z modlitewników z czasów Karolińskich, częściowo zaś są nowe. Jedne z nich przeznaczone były na przygotowanie się do Komunii św., innych używano do adoracji Krzyża św. Modlitwy te stanowiły jakby *officium parvum* z wersetami i psalmami. Podobne były również modlitwy stosowane przy poświęceniach krzyży. Wszystkie modlitwy są ciekawe, ukazują pobożność średniowieczną.

H a m m a n A., *Reflexions sur les lectures patristiques du bréviaire*, s. 341—347.

Artykuł zawiera rozważania na temat czytań patrystycznych zawartych w brewiarzu rzymskim. Dowiadujemy się zeń o wielu ciekawych szczegółach — ich autentyczności, liczbie, kryteriach stosowanych przy ich wyborze, oraz o narodzinach homiliarza brewiarzowego. Homiliarze służyły początkowo *ad legendum et praedicandum*, z czasem jednak zostały użyte do rozważań dla duchownych i zakonników. Homilie były tak układane, aby mogły służyć również jako tematy kaznodziejskie na święta liturgiczne.

Fasc. 6:

B r a g a C., *De sacra Liturgia in quarta periodo Concilii Oecumenici Vaticani II*, s. 377—387.

Artykuł szczegółowo omawia liturgię sprawowaną w auli Soboru Watykańskiego II podczas czwartej sesji, głównie na podstawie zbioru pt. „*Missae in quarta periodo Concilii Oecumenici Vaticani II celebrandae*“ /1965/. Sobór Watykański II podczas czwartej sesji nie wydał dokumentów liturgicznych, ale za to praktycznie wprowadzał w życie postanowienia Konstytucji o Liturgii św. Z liturgii soborowej można snuć wnioski co do kierunku dalszej odnowy liturgicznej.

D u d o i s R., *Eine wertvolle Rubrik*, s. 388—402.

Autor omawia *Lectionarium plenarium* z Biblioteki Kapitulnej w Weronie (nr 82), powstały pomiędzy 800—850 r. we Włoszech północnych. Lekcjonarz ten zawiera ciekawe rubryki dotyczące dni kwartalnych.

Vol. 80 (1966), fasc. 1:

Bastiaensen A., *Interprétation de quelques oraisons du Missel romain*, II, s. 5—20.

Artykuł ukazuje właściwą treść zawartą w modlitwach mszalnych: *Pro nostrae servitutis augmento...*, *Sanctificationibus tuis, omnipotens deus...* *Sanctorum martyrum tuorum Basilidis...*

Brinktrine J., *Über die Beziehungen des eucharistischen Kelches zum Glauben und zum Heiligen Geist*, s. 21—23.

W liturgii tak wschodniej jak i zachodniej zachodzi ścisła łączność między kielichem eucharystycznym a wiarą i Duchem Św. W starożytności za główne owoce Komunii św. uważano wzmocnienie wiary i napełnienie Duchem Św.

Brandollini L., *Conventus de popularibus interpretationibus textuum liturgicorum*, s. 66—72.

W dniach 9—13 listopada 1965 r. w Rzymie miał miejsce zjazd liturgiczny, zorganizowany przez Radę do wykonania Konstytucji o Liturgii św., który zgromadził 250 biskupów i biegłych z 69 krajów. Na zjeździe tym omówiono sprawę przekładów tekstów liturgicznych na języki narodowe w myśl soborowej odnowy liturgicznej — zbadano związane z tym trudności, określono wytyczne.

Fasc. 2:

Raffa V., *L'orario di preghiera nell'Ufficio divino*, s. 97—140.

Przedmiotem artykułu są brewiarzowe godziny kanoniczne, rozważane na tle historii oraz w perspektywie posoborowej. Charakter godzin kanonicznych w ścisłym znaczeniu posiadają tylko Laudesy, Nieszpory, oraz *Tertia*, *Sexta* i *Nona*.

Braga C., *Instauratio liturgica: anno primo*, s. 141—155.

Autor snuje refleksje na temat odnowy liturgicznej w pierwszym roku od wydania Instrukcji w sprawie należytego wprowadzenia w życie Konstytucji o Liturgii św. Na ogół w każdym kraju widać nasilenie pracy nad wprowadzeniem w życie Konstytucji o Liturgii św. W pracy tej jest wiele trudności, nie wszystko jest na najwyższym poziomie, ale są i owoce i będzie ich coraz więcej. Mniejsze tempo posiada odnowa liturgiczna w krajach Europy wschodniej.

Bugnini A., *Instructio de lingua in celebrandis Officio et Missa „conventuali“ aut „communitatis“ apud Religiosos adhibenda*. Commentarium, s. 160—164.

Jest to zwięzły komentarz do instrukcji św. Kongregacji Obrzędów z dnia 23 listopada 1965 r. w sprawie stosowania języka w godzinach kanonicznych i Mszy św. konwentalnej lub społeczności w zakonach.

Fasc. 3:

Murjanoff M., *Handschriftliches aus der Bibliothek der Akademie der Wissenschaften der UDSSR*, s. 193—195.

W r. 1964 z oprawy „Etyki nikomachejskiej“ Arystotelesa znajdującej się

w Bibliotece Akademii Nauk w Leningradzie wydobyto dwie karty zawierające dawny obrzęd stosowany za umierających i zmarłych (Mss. lat. Q 556). Tekst obrzędu jest zgodny z sakramentarzami rzymskimi i galliańskimi z epoki karolińskiej.

G a m b e r K., *Das Missale des Bischof Maximian von Ravenna* (+553), s. 205—210.

Biskup Rawenny we Włoszech, Maksymian, jak wzmiankują notatki historyczne, był twórcą ksiąg liturgicznych. Dotąd zachował się fragment lekcjonarza, który z pewnością sporządzony został przez tegoż biskupa, gdyż pochodzi z jego czasów. Również istnieje sakramentarz przypisywany Maksymianowi, gdyż zawiera liturgię typową dla Rawenny.

C a n a l J., *En torno a. S. Fulberto de Chartres* [+ 1028], s. 211—225.

Jak wykazują dawne sakramentarze i mszały, we Mszy św. po *Pater noster* była niekiedy w niektórych kościołach odmawiana modlitwa *contra malefactores*, zaczynająca się od słów: *In spiritu humilitatis*. Modlitwa ta była nazywana: *clamor pro tribulatione*. W artykule jest mowa o czasie jej powstania, genezie, autorstwie. Przypisywanie jej autorstwa św. Fulbertowi, biskupowi z Chartres, nie opiera się na mocnych argumentach.

B r a g a C., *Decretum de editionibus librorum liturgicorum*. Commentarium, s. 226.

Praca jest komentarzem do zamieszczonego dekretu sw. Kongregacji Obrzędów z dnia 27 stycznia 1966 r. w sprawie wydań ksiąg liturgicznych.

Fasc. 4—5:

J u n g m a n n J., *De actu poenitentiali infra Missam inserto conspectus historicus*, s. 257—264.

Autor wykazuje, że istniała tradycja prawie powszechna, choć nie ciągła ściśle, która sprzyja dziś tym, którzy ubolewają nad zniesieniem przez Kodeks Rubryk w r. 1960 spowiedzi powszechnej i absolucji przed Komunią św. w czasie Mszy św. Akty pokutne miały kiedyś miejsce w czasie Mszy św. trzy razy: na początku, po liturgii słowa, oraz przed Komunią św.

M e t z R., *Benedictio sive consecratio virginum?*, s. 265—293.

Obrzęd poświęcenia dziewic początkowo nazywano różnie: *consecratio*, *benedictio*, albo *velatio*. W Pontyfikale obrzęd ten został zatytułowany: *De benedictione et consecratione virginum*. Tytuł ten, właściwie zawierający dwie nazwy obrzędu, wprowadził G. Durandus (1292—1295), gdyż nie wiedział, która z tych nazw jest bardziej odpowiednia. W zreformowanym Pontyfikale obrzęd ten powinien być zatytułowany albo: *Benedictio virginum*, albo: *Consecratio virginum*.

W a s n e r F., *Ein unbekannter liturgischer „Libellus“ des päpstlichen Zeremonienmeister Johannes Burckard*, s. 294—308.

W artykule jest mowa o ciekawym manuskrypcie Jana Burckarda, mistrza ceremonii papieskich, zawierającym święcenia kapłańskie i sakrę biskupią